

Türkiye’de İlk Kütüphanecilik Bölümü’nün Kuruluşu ve Emily Dean

Emily Dean and The Foundation of First Department of Librarianship in Turkey

Sekine Karakaş*

Öz

Türkiye’de üniversite düzeyinde eğitim görmüş kütüphanecilerin yetişmesi için bir kütüphanecilik dalının kurulmasında ülkemize gelen yabancı uzmanlar önemli bir rol oynamışlardır. Bunlardan Emily Dean Amerika çizgisinde oluşturulacak bir eğitim kurumunun Türkler tarafından en iyi şekilde geliştirileceğine olan inançla Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Kütüphanecilikle ilgili derslerin başlamasında büyük çaba göstermiştir.

Abstract

Foreign specialists played an eminent role in the foundation and growth of university department of library science in Turkey. Among those who pioneered the production and training of graduate librarians was Emily Dean, who was sure that an educational institution modelled on an American type library school would be developed by her Turkish colleagues. Emily Dean’s valuable contribution which initiated library science lectures in Ankara University cannot be denied.

Doç. Dr. Sekine Karakaş A.Ü. D.T.C.F. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesidir.

Giriş

Bu çalışmada ülkemizde kütüphanecilik eğitiminin temelini oluşturan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü’nün kuruluş aşamasında izlediği seyire, Amerika Birleşik Devletleri’nden gelen uzmanların ve özellikle de Emily Dean’ın oynadığı roller çerçevesinde bir ışıktutulması amaçlanmıştır.

1997’de yayımlanan “Türk Kütüphaneciliğinde Anglo-Amerikan Etkisi” adlı makalede de belirtildiği gibi çağdaşlaşma yolunda ilerleme çabası içindeki Türkiye Cumhuriyeti’ni kütüphaneler ve kütüphanecilik bağlamında etkileyen ülkelerden biri de Amerika’dır (Karakaş, 1997: 9). Bu ülkeden gelen bir uzmanın, Emily Dean’ın, Türk kütüphanecilerine üniversite düzeyinde eğitim sağlayabilmek amacıyla sarfettiği çaba ise gerçekten dikkate değerdir. Gösterdikleri iyi niyet ve güven için şükran borçlu olduğumuz Ankara Amerikan Kütüphanesi’nin tüm yöneticileri yaklaşık yarım asırlık, dosyalar dolusu mektup ve belgeleri önümüze sererek hayli ilginç noktaların gün ışığına çıkmasına yardımcı olmuşlardır. Çalışmada büyük ölçüde Mss. Dean’ın yazdığı mektuplardan yararlanıldığı için, onun çabaları ön planda olmakla birlikte, diğer kişilerin katkıları da görülmektedir.

Yabancı Uzmanlar ve Emily Dean

Türkiye’de kütüphanelerin ve kütüphaneciliğin gelişmesinde önemli bir rol oynayan yabancıların sayısı göreceli olarak pek fazla olmamakla birlikte, bir bölümü bu alanda bugün geline çizgiyi belirleyecek ölçüde katkıda bulunmuştur. 1954-55 öğretim yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Kütüphanecilik Kürsüsünün Ford Vakfı yardımıyla resmen kuruluşuna kadar, kütüphanecilik eğitimi 1941’den başlayarak kurs şeklinde verilmekte idi. Bu süreçte yer alan Amerika Birleşik Devletleri’ne mensup yetkili ve uzmanlar düşünüldüğünde, o yılların kütüphaneciliğimizde Amerikan etkisinin en fazla hissedildiği dönem olduğu görülür. Ülkemize gelen Amerikalı kütüphane uzmanları kütüphanelerimizi incelemişler, raporlar hazırlamışlar, seminer, konferans ve kurslar vermişlerdir.

Kütüphanecilik Kursu’nun 1953 yılında bağımsız bir kimlik kazanarak Kütüphanecilik Enstitüsü adı altında öğretime başlamasından, 1960-61 ders yılında Kürsü haline getirilmesine kadar geçen zaman içinde Ford Vakfı ve

Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nin katkısı sürmüştür, 1961 yılında kürsünün yönetimi Türk yöneticilere devredilmiştir.

Cumhuriyetimizin ilk yıllarında ülkemize gelerek eğitim ve uygulamalar konusunda rapor verenlerin başında John Dewey gelir. John Dewey 1924'de ülkemize eğitim danışmanı olarak geldiği zaman hazırladığı raporda, Türkiye'de mevcut okul kütüphaneleri için kütüphanecilerin eğitilmesi gereğine değinmiş, ve bu eğitimin Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmasını, ayrıca öğretmen okullarında da kurslar verilmesini önermiştir (Ersoy, 1998:157).

Böylece Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi kurslarla başlamış, ilk kurs 15 Eylül 1925 tarihinde İstanbul'da açılmıştır (Artukoğlu, 1962: 5). "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi" ile ilgili olarak lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan birçok araştırmada da kursla eğitimin Türkiye'de kütüphanecilik öğreniminin temelini oluşturduğu açıkça belirtilmiştir (Yıldırım, 1968; Kum, 1970). Ancak Lawrence S. Thompson'un ülkemiz için önerdiği kütüphanecilik eğitimi kurslara bağlı kalmamış, Thompson raporunda İstanbul ve Ankara olmak üzere iki büyük üniversitenin birinde veya her ikisinde birer kütüphanecilik okulu kurulmasını salık vermiştir (Thompson, 1952). Dr. Lawrence Thompson'un hazırladığı raporların Türkiye'de kütüphaneciliğin tesisinde temel taşları nasıl oluşturduğu da aşağıdaki yazışmalarda açıkça görülmektedir.

Yabancı uzmanlardan bir bölümü Türkiye'de belirli sürelerde kalarak çeşitli kütüphanelerde çalışmışlar, kütüphanecilik eğitimine de yararlı olmuşlardır. Anısını her yıl verilen ödüllerle yaşatmaya çalıştığımız Mrs. Emily Dean Heilman ise, Türkiye'de mütehassıs kütüphaneciler yetiştirmek üzere bir eğitim merkezi kurulması fikrini ilk ortaya atan kişi olarak (Altundağ, 1960:1) başlatılan süreci yakından izlemiş ve ülkemizde kütüphanecilik bölümünün açılmasında çok önemli bir rol oynamıştır.

İlk Adımlar

Emily Dean 1948 yılında Amerikan Kütüphanesi'nde çalışmak üzere Türkiye'ye geldi. Dean, kendisini mesleğine adanmış bir misyoner olarak Türkiye'de kütüphaneler ve kütüphaneciliğin durumu üzerinde doğru tesbitler yapmış, sorunları belirlemiş ve bunların çözümüne yönelik köklü adımlar atılmasını sağlamıştır. Bunlardan en önemlisi, Ford Vakfı'nın da desteği ile

Amerikan kütüphanecilik okullarından gelecek bir uzmanla bu ülkede üç yıllık bir kütüphanecilik okulu kurulmasının planlanmasıdır. Mss. Dean bütün dünyada gelişme gösteren kütüphane işlemlerinin Türkiye'de de kıpırdanma gösterdiğini belirledikten sonra konuya daha dikkatle eğildi. 4 Ağustos 1950'de yazdığı mektupta üstü durumundaki Mr. Latimer'e şunları söylemektedir:

Türkiye'deki kitap dermeleri konuya göre değil, öncelikle boylarına ve geliş tarihlerine göre sıralanmıştır. Ankara'daki kütüphaneler bir gelişme içinde olmakla birlikte temizliğe daha fazla önem verilmekte, çok az kitap iaresi yapılmaktadır. Bir kütüphane ideali kavramı olmadığından kitapların ödünç verilmesi üzerinde durulmamaktadır. Kütüphaneciler danışma hizmetini bilmedikleri için araştırmanın kütüphanecilerin çabası ile yapılması gibi bir düşünceye sahip değildirler.

Emily Dean kütüphanelerde çalışan personeli Amerikan standartlarına göre kıyasladığında çok yetersiz bulmakta, ancak herşeyden önce yetkililer başta olmak üzere Türk kamuoyunun daha iyi kütüphane yöntemlerinin gerekliliğine inandırılmasının önemine değinmektedir. Bu tarihlerde ülkedeki devlete bağlı bütün kütüphanelerde Dewey Onlu Sınıflama sisteminin kullanılması öngörülüyordu. Örneğin Milli Kütüphanenin başında bulunan Adnan Ötügen'in (her ne kadar Alman yöntemini benimsemekte ise de) memuru olan İkbâl Berk'in bir yıl Library of Congress'de uygulama yaptıktan sonra kitapların sınıflanmış kataloğu üzerinde çalışması planlanmıştı.

Dean mektubunda sınıflama konusunda eğitim görmek üzere Amerikan Kütüphanesi'ne gönderilen altı Türk kütüphanecisinin çok çalışkan, zeki ve işlerini bilen kişiler olduğundan bahisle, kütüphanecilere eğitim verme fikrini Milli Kütüphane Komitesi üyesi ve hükümet yetkilisi Mubin Manyas'la görüştüğünü söylemektedir. Sınıflamada Amerikan yönteminin öğretilmesini amaçlayan kursun yaz mevsimi dışında üç ay süre ile haftada üç gün, iki saatlik yalnızca kataloglama ve sınıflama, bir miktar da danışma kaynakları ve hizmeti olarak Ankara'da verilmesi düşünülmektedir. Ona göre kurs İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nin daha iyi düzenlenmiş olması nedeniyle, burada daha başarı ile tekrarlanabilir. Ayrıca İstanbul Kız Koleji'nde de bir düzenleme yapılırsa kütüphanecilik mesleğine İngilizce konuşan gençlerin çekilebilmesi mümkün olabilecektir. Fulbright Fonu'ndan da 9 ay – 1 yıl

için Amerikalı bir kütüphaneci getirtilip, Türkiye'nin üç büyük şehri olan İstanbul, Ankara ve İzmir'de kurslar açılabilir.

Emily Dean 25 Haziran 1951'de Türkiye'deki kütüphanecilik yöntemleri öğretimi üzerine hazırladığı özel raporunda Ankara Üniversitesi'nin yeni bir bölüm ekleyebileceğini ve kütüphane komitesi başkanı olan Orhan Alisbah'ın Amerikan çizgisinde bir üniversite kütüphanesi istediğini söylemektedir.

Dean'ın ülkemizde çağdaş kütüphaneciliğin temellerinin atılması için gösterdiği çabalara ilk yanıtlar da gelmeye başlamıştır.

1 Temmuz 1951'de L. P. Latimer, Emily Dean'a yazdığı mektupta Chicago Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nden Leon Carnovsky'nin Ankara'ya 4 aylığına geleceğini söylüyor.

Dean Türkiye'deki kütüphanecilik eğitimi için öncelikle 1951-52'den başlayan 1952-53, 1953-54, 1954-55'i kapsayan bir program hazırlıyor. Bu yılların gelişimi içinde Türkiye'nin başkentinde bir kütüphanecilik okulu kurulacak ve Türkler onu çalıştırabilecek duruma gelebileceklerdir.¹

5 Temmuz 1951'de Lois Flanagan'dan Emily Dean'a gönderilen mektupta, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gelen yazının önemli noktaları vurgulanmaktadır. Buna göre aynı yılın kasım ayında Ankara Üniversitesi'nde kütüphanecilik kursları devam ederken Amerika'dan bir uzmanın gönderilmesi yerinde olacaktır. Halkla İlişkiler Müdürü Lewis Rex Miller 4 Nisan 1952'de Amerikan Sefareti'ne yazdığı mektupta Dr. Lawrence S. Thompson'un Türkiye'yi ziyareti ile ilgili olarak şunları söylüyor:

Dr. Thompson öncelikle dost canlısı kişiliği ve sonra da Almanca ve Fransızca gibi dillere vakıf bir kişi olması nedeniyle başta Adnan Ötüken olmak üzere kütüphanecilerle doğrudan ilişki kurabilmeyi başarmıştır.² Thompson 20 Kasım 1951'de Türkiye'ye geldi, iki uzun rapor hazırladı. Birincisi Milli Kütüphane'de olmak üzere Ankara ve İstanbul'da üç kurs verdi. Aziz Berker Ankara'daki kurs sırasında üç düzeydeki kütüphaneciyi odasında tuttuğu için bu kişiler dört dersten üçünü kaçırdı. Dr. Thompson'un Milli Kütüphane'de haftada iki kere verdiği dersler şu konuları kapsıyordu: Kütüphane türleri, kitap seçimi ve sipariş işlemi, sınıflama, niteleyici kataloglama ve konu başlıkları, halk hizmeti, ödünç verme ve danışma hizmeti, ço-

1. Kütüphanecilik okulu "Library School" karşılığında kullanılmıştır. Amerikalı uzmanların başlangıçtaki tasarımı "Department" değil "School" olduğu için bölüm sözcüğü sonuca doğru kullanılmaya başlanmıştır.

2. Prof. Dr. Osman Ersoy da kendisinden "pek kıymetli dostumuz Kentucky Üniversitesi Kütüphane Müdürü Dr. Lawrence S. Thompson" diye söz etmektedir. (Ersoy: 1956, 280)

cuklara, okullara, üniversitelere ve özel ilgi alanlarına kütüphane hizmeti, ortaokul kütüphanesi. Bu dersler Türk tercümanlar tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiş, teksir edilmiş ve Türkçe yayınlanabilecek Amerikan tarzındaki ilk ders kitabının oluşturulması için hazırlanmıştır. 400 kişiye dağıtılmış bulunan bu kitaptan elde 200 kopya daha bulunmaktadır.

Yukarıda sayılanlara ek olarak, müzik kütüphaneleri, araştırma kütüphanelerinde süreli yayınlara ve kamu belgelerine ilişkin sorunlar, yayıncılık ve kitap satışı, çocuk kütüphaneleri, hastane kütüphaneleri konularında da dersler verilmiş, ancak bunlar Türkçe'ye çevrilmemiştir. Türkiye'de kütüphanecilikle ilgili birçok konuya eğilen Dr. Thompson Türkçe temel danışma kaynaklarını derlemiş ve bir bibliyografya hazırlayarak örnek bir çalışma yapmıştır.

Rex Miller mektubunda Dr. Thompson'un Türk kütüphaneciliğine katkılarından söz ederken şunları söylemektedir. "Thompson Türkiye'ye gelir gelmez Gazi Eğitim Enstitüsü'nde (Yüksek Okulu'nda) Amerika'daki okul kütüphaneleri konusunda bir konuşma yaptı ve ülkedeki bu büyük eksikliğin önemine değindi. Dr. Thompson'un Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri ile yaptığı görüşmeler ve hazırladığı rapor, bu kişilerin okul kütüphaneleri dışında hiçbir kütüphane türü ile ilgilenmelerini sağlayamadı (Milli Eğitim Bakanlığı'nın üniversiteler üzerinde hiçbir yetkisi yoktur). Ancak Thompson'un raporu Türk kütüphanelerinin daha önce hiç değinilmemiş olumsuz yönlerini ortaya koyduğu için kütüphaneciler arasında çok ilgi gördü. Kütüphanecilik Bölümü'nün açılması konusunda ise aynı ilgiyi bulmak mümkün olmamıştı. Mektupta "Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde kütüphanecilik okulunun açılmasını gerekli görmüyor, çünkü öğretim üyeleri kütüphaneciliğin üniversite eğitimi gerektirdiğine inanmıyorlar" deniyor. "Ankara Üniversitesi o yıllarda on beş yıllık ve çeşitli bağımsız fakültelerden oluşan bir üniversitedir. Ziraat Fakültesi eski dekanı olan Üniversite Rektörü kütüphanecilikle pek ilgilenmemektedir." Mektupta belirlenen hedefler arasında şunlar yer almaktadır:

- Dr. Thompson'un raporuna paralel olarak kütüphanelerin merkezileşmesi ve üniversite kütüphanecisi olarak bir kişinin yetiştirilmesi,
- Birkaç öğretim elemanının okul kütüphanecisi olarak eğitilmek üzere Amerika'ya gitmesi,
- Melahat Ahıskalı ve Beria Berker'in (Ankara'daki Amerikan Kütüphanesi'nde görevli) hemen Amerika'ya gönderilmesi,

Mr. Rex Miller özellikle hazırladığı raporlarla Türkiye'deki kütüphanecilik hareketine güçlü bir dinamizm kazandıran Dr. Thompson'un yaptıklarını da şöyle özetlemektedir:

- 250 kütüphaneci ve kütüphaneci adayına kütüphane ve kütüphanecilik hizmetleri, halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri ve üniversite kütüphaneleri konusunda bilgi verildi.
- Türk yetkililere iyi eğitilmiş kişilerin gerekliliği ve kütüphanecilik okulunun açılmasının zorunlu olduğu anlatıldı.
- Önemli mevkiilerdeki kütüphaneciler değişim yoluyla kütüphanecilik dünyasının geri kalanı ile nasıl irtibat kuracakları, kütüphanecilik dergilerine abonelik, özel bilgi gereksinimlerini nasıl karşılayacakları hakkında aydınlatıldı.
- Dr. Thompson makaleleri yoluyla ve ülkesine birlikte götürdüğü Türkçe yayınlarla Türk araştırmacılarının ve kitaplarının Amerika ve diğer ülkelerde tanınmasını sağladı.

Mr. Rex Miller'e göre Türkler materyal ya da paradan çok yöntemlerin gelişmesine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle Türklerin Amerika'daki kütüphanecilik yöntemlerini öğrenmesi veya Amerikalı bir kütüphanecinin Türkiye'de eğitim vermesi, ideal olarak da her ikisinin birlikte gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

19 Eylül 1951 tarihli New York Times gazetesinde "Turkish Library School" başlıklı bir haber bulunmaktadır. Haberde şöyle denilmektedir:

Orta Doğu'da ilk kütüphanecilik okulu Ford Vakfı'nın yardımı ile Ankara Üniversitesi'nde kurulmaktadır. Kütüphanecilik Bölümü Türklere her türdeki kütüphanelerin düzenlenmesi, İstanbul'da ve Türkiye'nin her yerinde bulunan el yazmalarının hizmete sunulması konularında eğitim verecektir. Bu eğitimin Türkiye'deki mevcut kütüphane sayısının artmasını ve ülkenin en uzak köşelerinde bile halk ve okul kütüphanelerinin açılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. A.L.A.'in Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı Douglas W. Bryant'ın verdiği bilgiye göre Ford Vakfı yaklaşık 115.000 dolarlık bir fonla projeye ilk harcı koymuştur.

Emily Dean zamanın kısaldığını görmekte, kendi ülkesindeki anahtar kişilerle yazışmayı sıklaştırmaktadır. 2 Aralık 1952'de Mr. Latimer'e yazdığı mektupta Türkiye'de kütüphanecilikle ilgili gelişmeleri aktarmakta Dr. Thompson'un önerisi ile Türkçeye tercüme edilen Dewey Onlu Sınıflama'nın

1953 bahar aylarında yayımlanacağını belirttikten sonra sözü Adnan Ötüken'e getirmektedir. "Adnan Ötüken daha çok bibliyografya ile ilgili, sınıflamaya inanmıyor, kurslarında özel kişi olarak yazar kartı çıkartmayı öğretiyor ancak yazar tüzel kişi olduğunda Türk kütüphanecileri yalnızca eser adına göre kart çıkartıyorlar. Raporlar ve benzerleri de bu şekilde kataloglanıyor. Kitabı konuya göre sınıflamayı, danışma hizmeti vermeyi ya da çok sayıdaki insana yönelik bir ödünç verme sisteminin nasıl kurulacağını öğretmiyor.

Türkiye'de kütüphane ile ilgili sorunların çözümü ancak iyi kütüphanecilerin yetişmesi ile olur. 1948'den itibaren yurt dışına çok çeşitli kişiler gönderilmiş, ancak bu yeterli olmamıştır. Örneğin Washington'daki Library of Congress'e bir yıllığına giden bir kişi çok sayıda kütüphane gezip bilgisini arttırarak heyecanla Milli Kütüphane'deki yöntemleri değiştirmek istedi, ancak bunları başaramadığı için Amerikan Kütüphanesi'nde çalışmaya başladı. Dil bilen, yetenekli beş, altı kişi daha yurt dışına gönderildi ise de bir sonuç alınamadı.

Türkiye'de bir kütüphanecilik okulu açılması artık gerekli olmuştur. Ankara Üniversitesi'nin İstanbul Üniversitesi'ne tercih edilmesinin nedenleri şunlardır:

- 1- Ankara başkenttir ve Türkler Ankara'yı kültürel açıdan İstanbul'a eşdeğer hale getirmeye çalışmaktadırlar.
- 2- Burada yeni sayılabilecek çok sayıda kütüphane var ve bunların çoğu küçük ve hızla büyümekte. Eski İstanbul kütüphanelerine göre bunların tekrar düzenlenmesi daha kolaydır. Yeni kurulacak kütüphanelerde doğru bir başlangıç yapılabilir.
- 3- Milli Kütüphane'nin olanakları ve Adnan Ötüken'in desteği ile böyle bir okul daha kolay açılabilir.
- 4- Hükümet yetkilileri bütün kütüphanelerin iyi düzenlenmesini istedikleri için okulun Ankara'da kurulma fikrinden hoşlanacaklardır.
- 5- Ankara Üniversitesi yeni bir üniversite olduğu için kolaylıkla yeni bir bölüm ekleyebilir."

Dean Mr. Latimer'e birkaç gün sonra 5 Aralık 1952'de bir mektup daha yazar ve şunları söyler:

"Türkiye'de kütüphanelerin düzenlenmesi hiç iyi değildir. Ülkede konuya göre sınıflanmış kütüphane bulunmamaktadır. Kitaplara geliş sırasına göre yer numarası veriliyor, yazar ve esere adına göre kart çıkartılıyor, danışma hizmeti ise hiç verilmiyor.

Milli Kütüphane'de 6 ay önce halka ödünç kitap vermek üzere bir şube kütüphanesi açıldı. Kullanıcılar 3 TL (\$1.10) depozit yatırıyor. Dewey Onlu Tasnif Sistemi Ankara ve İstanbul'daki Amerikan kütüphanelerinde, Robert Kolej ve İstanbul Kız Koleji kütüphanelerinde uygulanmaktadır. Ankara'daki Bakanlıklar'da bulunan bütün kütüphanelerde kitaplar boylarına ve geliş tarihlerine göre sıralanıyor. Sınıflamayı öğrenmek üzere Amerikan kütüphanesine gelen kütüphanecilere Amerikalı kütüphaneci, çevirmen yardımını ile sınıflamayı ve konu başlıklarını temel çizgileri ile anlattı. Ancak Amerika'da bir yılda öğretilenleri birkaç saatte öğretmek olanaklı değildir.

Bazen de belirli bir kuruluşun ingilizce bilen müdürü kendisi gelerek yöntemi öğrendi ve kütüphaneciye anlatma yolunu seçti.

Bugün Türk Kütüphaneciliği bir meslek olarak yerleşmiş değildir. Hükmüt yetkilileri kitaplardan daha iyi bilgi almak için, onların daha iyi düzenlenmeleri gerektiğini biliyorlarsa da, bunun için henüz iyi yetişmiş kişilere gerek olduğunun farkına varamadılar.”

Kütüphanecilik Bölümü'nün Temelleri Atılıyor

Dean'ın Ankara'da bir kütüphanecilik bölümünün kurulması yönünde gösterdiği azim ve kararlılıkla binanın tuğlaları üstüste konulmaya çalışılmaktadır. Eğitimli kütüphanecilerin yetiştirilebilmesi için yapılan temaslara, sürdürülen yazışmalar sayesinde tasarlanan eğitim birimi yavaş yavaş şekillenmekte, plan ve programlar birbiri ardına gelmektedir.

1952 yılının Aralık ayında Ford Vakfı'na Türkiye'de bir kütüphanecilik okulunun kurulması için ayrıntılı bir program önerisi sunulur. (Ek 1)

Buna göre Ford Vakfı Türkiye'de kütüphanelerin geliştirilmesi ile ilgileniyorsa ve kütüphanecilik okulunun finansmanını yüklenmeyi taahhüt ediyorsa üç yıllık programın gereklilikleri yerine getirilmeli ve bu programın 1953 yılının ekim ayında başlaması sağlanmalıdır.

Koşulların birincisi ve en önemlisi her yıl önde gelen Amerikan kütüphanecilik bölümlerinden birinde iki kütüphaneci veya öğrencinin yaklaşık 3.000 dolar maliyetle bir yıllık eğitim görmesidir. Toplam altı öğrencinin gideri 6.000 dolar olacaktır.

İkinci madde Ankara Üniversitesi'nde kurulacak üç yıllık kütüphanecilik okulunun kuruluşu ve finansmanı ile ilgilidir, özetle:

Birinci yıl, 1953-1954

Amerikalı, üstün nitelikli, erkek bir kütüphanecinin yolculuk giderleri ve maaşı 7.000 dolar.

Amerikalı öğretim elemanına yardımcı olmak üzere üniversite eğitilmiş bir Türk çevirmen. Bu kişiler konu kataloglaması öğretiminde zorunlu bir araç olan "Konu Başlıkları Listesi"nin tercümesi ve Türkçeye uyarlaması üzerinde de çalışabilir. Çevirmenin maaşı aylık 600 dolar ve yine bir Türk sekreterin maaşı da aylık 300 dolar olarak düşünülmektedir. Başlangıç olarak daktilolar, raflar, kütüphane için gerekli malzeme ve mobilya 2.000 - 3.000 dolar arasında olacaktır (Okulun bulunduğu fakülte gerekli masa ve sandalyeleri temin edecektir.)

İkinci yıl, 1954-1955

Amerikalı kütüphanecinin yolculuk giderleri ve maaşı, 7.000 dolar. Okulun büyüme sürecine gireceği varsayıldığı için aşağıdaki personele gereksinim duyulacaktır:

Amerikalı kütüphaneciye yardım edecek çevirmene aylık 600 dolardan her yıl için 2.600 dolar.

Bir önceki yılda eğitim görenler arasından veya Amerika'dan dönüş yapan Türk Kütüphanecilik Bölümü öğretim elemanına aylık 650 TL yılda 2.785 dolar.

Türk daktilo elemanı aylık 400 TL'den yılda 1.714 dolar,

Türk büro elemanı aylık 300 TL'den yılda 1.290 dolar,

Tahmini genel giderler 1.000 - 2.000 dolar.

Üçüncü yıl, 1955-1956

Kurulacak kütüphanecilik okulunun başarılı olması ve eğitim sisteminin bütünleyici bir parçası olması isteniyorsa, Türkler tarafından yürütülmelidir. Amerikalı bir yöneticinin iki yıllık icraatından sonra, bir Türk kütüphaneci bu görevi yürütebilmelidir. Ancak okulun başarıyı garantilemek için bir yıl daha desteklenmesi gerekecektir. Ford Vakfı tarafından yüklenilecek aşağıdaki ücretler Üniversite'deki diğer profesör ve asistanlarla aynı düzeydedir.

Kütüphanecilik Okulu Başkanı Türk kütüphaneci aylık 800 TL, yıllık 3.430 dolar

Kütüphanecilik Okulu Asistanı Türk kütüphaneci aylık 650 TL, yıllık 2.785 dolar

Bir asistan daha gerekli görülürse, onun maaşı üniversite tarafından üstlenilecektir.

Verilecek burslar, yapılması öngörülen diğer masraflarla üç yıllık toplam 61.612 dolar harcanacaktır. Üçüncü yılın sonunda okul değerini kanıtlanmış bir bölüm olarak, üniversitenin kanatları altına girecek ve öğretim elemanı kadrosunu ihtiyaçlar ölçüsünde genişletecektir.

Böyle bir okul gerçekleşirse, Türk kütüphanecilerin mükemmel bir çiziye doğru gelişmesine olanak sağlanacaktır.

Emily Dean bu konu ile ilgili olarak düştüğü bir notta Ford Vakfı Orta Doğu temsilcisinin 1952 yılının nisan ayında Türkiye'de iken yukarıda özetlenen plana büyük ölçüde uyulabileceğini ancak Amerikalı kütüphanecinin Okul'da kesinlikle üç yıl kalması gerektiğini belirtmektedir. Böylece işler yoluna girecek, Türk personel eğitimi yüklenecek düzeye gelebilecektir. Ford Vakfı bu değişiklikten kaynaklanacak maliyet artışını da karşılamaya hazırdır.

15 Nisan 1953 tarihini taşıyan "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Okulu" adlı plan da, yukardaki cümleyi doğrular nitelikte, üç yıllığına gelecek Amerikalı bir kütüphane uzmanının Türkiye'de görevlendirilmesinin Ford Vakfınca karşılanacağına dayanarak hazırlanmıştır. Bu taslak planda öncelikle Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinin, ülkede kütüphanelerin geliştirilmesi ve reorganizasyonu için ileri düzeyde eğitim verecek bir okulun gerekliliğine ve bu okulun Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde yer alabileceğine inandıklarına işaret etmektedir.

Bu kütüphanecilik kursu Fakülte'nin bir bölümü haline gelecek ve ana bölüm olarak burayı seçip, sınavlarını başarı ile verenler dört yılın sonunda lisans diploması alacaklardır. Kursun üniversite sistemi içinde yer alması şu şekilde olacaktır:

Öğrenciler ilk iki yılda seçtikleri herhangi bir dalda eğitim göreceklere ancak en az bir, tercihan iki yabancı dili ya majör (temel) yada minör (yardımcı) olarak kesinlikle alacaklardır. Üçüncü yılın başında kütüphanecilik alanını seçerlerse, kendi ana dalları ile kütüphanecilik derslerini yan yana alacaklardır. Aynı çalışma planı dördüncü yılda da devam edecek, kütüphanecilik dersleri bir yıllık olarak tamamlandığında, ana dala da devam etmişlerse, mezuniyete hak kazanmış olacaklardır. Kütüphane ile ilgili konular yardımcıların yerini alacak, kısmen de ana dala kayacaktır.

Okul bir yıl devam ettikten ve bütün dersler verildikten sonra Bölüm Başkanı öğrencilerin iyi yetiştiğine kanaat getirirse, dördüncü yılda kütüphaneci adayları, kütüphanecilik derslerini tam zamanlı olarak alacaklar, kendi ana dallarını bırakarak, kütüphaneciliği bir yılda tamamlayacaklar ve mezuniyet hakkını elde edeceklerdir.

Benzer şekilde üniversite mezunu olan her öğrenci, kütüphanecilik derslerinin hepsini bir yılda alarak, kütüphaneci diplomasına sahip olabilir.

Üniversite mezunu olmayıp da kütüphanelerde çalışanlar, kütüphanecilik bölümü başkanının takdiri ile derslere devam edip başarılı olursa sertifikaya alabilir.

Dersler Amerika'da okutulan şu temel konuları kapsar:

- Bibliyografya: ulusal, bölgesel ve konu bibliyografyası,
- Danışma: insani ve sosyal bilimler, bilim ve teknoloji alanlarında araştırma kaynakları,
- Kitapların katalog ve sınıflaması: Dewey Onlu Sınıflama Sistemi'nin ve konu kataloglamasının ayrıntılı incelenmesi,
- Kitapların ve diğer basılı kaynakların seçimi ve kullanımı,
- Kütüphane yönetimi ve uygulaması, kitap ödünç verme işlemleri,
- Kütüphane kaynaklarının organizasyonu, kitap siparişi, sağlama ve kitapların hazırlanması,
- Çocuklar ve gençler için kütüphane bilgi kaynakları,
- Süreli yayınlar ve seri eserler,
- Kütüphanelerin tarihçesi ve üniversite, halk, teknik, devlet ve çocuk kütüphaneleri gibi kütüphane türleri.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi ve Seminer Kütüphanelerinden bir bölümü uygulama için elverişli ortamlar oluştururken, Fakülte kütüphanesi de, öğrencilerin çalışmaları sonunda yeniden kataloglanmış ve tasnif edilmiş duruma gelecektir. Bu kütüphane, kütüphane yönetimi ve işlemlerinin öğretilmesi için iyi bir laboratuvar olacak, zaman içinde örnek bir üniversite kütüphanesi durumuna gelecektir.

Kütüphanecilik Bölümü'nün başında bulunan Amerikalı öğreticiye, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Müdür Vekili unvanı da verilerek Kütüphanecilik Okulu'nun bu kütüphaneden en iyi şekilde yararlanması sağlanacaktır.

Böyle bir okul Ford Vakfı yardımı ile kurulacak olursa, Fakülte Yönetimi sıraları, iskemleleri, duvarlarda rafları ile büyük bir sınıfı tahsis edecek, yanında Amerikalı öğretim elemanı için büro olarak kullanabileceği küçük bir oda ve öğrencilerin uygulama yapabileceği masa ve iskemleleri ile bir oda daha verecektir.

Amerikalı öğretim elemanının görev yapacağı üçüncü yılın sonunda Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi okulun başına Amerika'da eğitim görmüş, üstün nitelikli bir Türk'ü getirecek ve Amerikan kütüphanecilik deneyimlerine sahip diğer Türk'lerle okulun devamı sağlanacaktır. Hocalık yapacak olan bu kişiler de Ford Vakfı tarafından Amerika'da kütüphanecilik öğrenimi gören kişiler arasından seçilecektir. Emily Dean projenin yaşama geçmesi için gerekli elemanların sağlanmasında özel bir çaba göstermektedir. Dean, Arnavutköy Kız Koleji Müdürü Elizabeth B. Stanton'a yazdığı mektupta Ford Vakfı'nın Ankara Üniversitesi'nde Kütüphanecilik Okulu kuracağını, üniversite eğitimi görmüş iyi İngilizce bilen birkaç iyi nitelikli Türk'ü Amerika'ya göndereceğini söylüyor. Bu kişiler döndüklerinde öğretim elemanı ya da önemli kütüphanelere müdür olarak atanabilirler. Başlangıçta yalnızca otuz öğrenci alacak olan bu okul Türkiye'deki kadınlar için yeni bir meslek olacağından Kolej'in yeni mezunlarının bu konuda teşvik edilmeleri memnuniyet verici olacaktır.

Kütüphanelerin ülkelerin geleceğini şekillendirmede büyük rol oynadığını bilen Amerika, benzer projeleri uygulamıştı. Örneğin Amerikan ordusu Japonya'da iken, Japonya'da eğitim ve araştırmanın kütüphanecilerin daha iyi yetiştirilmesi ile ilerleyeceği düşünülerek başarılı bir uygulama yapıldı. Ford Vakfı Tokyo'dan sonra Ankara projesini de American Library Association (ALA)'a verdi. ALA Ankara Kütüphanecilik Okulu Projesi için üç kişilik bir komite kurmuştu. Bu komitenin üyesi olan Mr. Douglas Bryant Harvard Üniversitesi'nde görevlidir ve Ankara'da A.L.A.'ın Uluslararası İlişkiler Bölümü müdürlüğünü yapmaktadır. Mr. Bryant Ankara'da Dekan Vekili Afet İnan ve Adnan Ötügen'le, daha sonra da birçok Türk eğitimcisi ile görüşmüş ve Türk kütüphanelerinde el yazmaları ve eski eserler çok önemli olduğu için bunlara öncelik verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Prof. Dr. Afet İnan imzası ile A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'ne ait kurallar belirlenir. Buna göre bölümün amacı, bu alanda araştırma yapabilecek ve ülkenin kültürüne bilimsel yoldan katkıda bulunabilecek kişiler yetiştirmektir. Kütüphanecilerin eğitimi iki yönlü olacaktır. Birincisi doğu kültürüne ait el yazmalarını ve basılı materyali izleyip sınıf-

layacak kütüphaneciler, ikincisi de batı kültürüne ait yayınları izleyip sınıflayacak olanlar. İlk kategoride olanlar kütüphanecilik bilimi hakkında genel bilgi, Osmanlı Paleografyası, Arapça veya Farsça, Tarih veya Türk Edebiyatı, ikinci dönemde Kütüphanecilik Bilimi (kuramsal veya uygulamalı), Arap ya da Fars dili ve edebiyatı, Tarih veya Türk edebiyatı ya da felsefe alacaklardır. İkinci kategoriye girenler kütüphanecilik hakkında genel bilgi, Osmanlı Paleografyası, modern dillerden biri, ikinci dönemde Kütüphanecilik Bilimi (kuramsal veya uygulamalı), Batı dillerinden birinin edebiyatı, Çağdaş Türk Edebiyatı veya Felsefe derslerini seçeceklerdir.

Üniversitenin Onayı

Emily Dean bütün bu gelişmelere karşın Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Kütüphanecilik Bölümü kurulması için üniversitenin desteğinin zorunlu olduğunu bilmektedir. 17 Nisan 1953'de Mr. Latimer'e yazdığı mektupta Prof. Dr. Bedri Gürsoy ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Fadıl Hakkı Sur ile bir toplantı yaptığını, bu kişilerin üniversite kurullarında bölüm konusunu desteklediğini ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Şinasi Altundağ'ın konuya olumlu baktığını ifade ediyor.

23 Nisan 1953'de Mr. Kenneth R. Iverson'a yazdığı mektupta Dean, Kütüphanecilik Okulu'nun başına kütüphanecilikten doktoralı bir kişinin getirilmesinin önemine değiniyor. İki hafta sonra aynı kişiye Fakülte Kurulu üyesi Muzaffer Şenyürek'in okulun açılmasını sağlayacak komitede olduğunu bildirmektedir (8 Mayıs 1953). Emily Dean, Prof. Şenyürek'e de 11 Mayıs 1953'de yazdığı mektupta, okulun 1953 sonbaharında açılması için, projenin mayıs ayında kabul edilmesi gerektiğini ve bu nedenle de biraz hızlı hareketin zorunlu olduğunu söylüyor.

Karşı Görüş

Emily Dean'ın Ankara'da bir kütüphanecilik okulu kurulması yönünde gösterdiği çabaları kuşkuyla karşılayanlar da vardır. Beyrut Amerikan Üniversitesi kütüphanecisi David Wilder, Ford Vakfı Orta Doğu Temsilcisi Kenneth R. Iverson'a yazdığı mektupta (11 Mayıs 1953), İran ve Türkiye'deki kütüphanelerin durumunu anlatan raporları aldığını bildiriyor. Bu raporlar Lübnan, Suriye ve Mısır ile benzerlik göstermektedir. Wilder'e göre Amerikalı-

ların bu ülkelerde mevcut bulunan kataloglama ve düzenleme sistemlerini güçlendirmek yerine, kendi sistemlerini yerleştirmeye çalışmaları oldukça ilginçtir. Ülkelerin kendi sistemlerini koruma adına, herhangi bir empoze karşısında direniş göstermelerini bekleyen Wilder, ne bir kütüphaneci ve araştırmacı olarak saygın bir yere sahip Dr. Thompson'un, ne de Amerikan Kütüphanesi'nde çalışan Emily Dean'ın herhangi bir direnişle karşılaşmadığını söylemektedir. Wilder mektubunda şu görüşlere de yer vermektedir:

Thompson ve Dean kütüphanecilik okulu için zaman konusunda çok iyimser görünüyorlar. Amerikalı bir kütüphanecinin kütüphanecilik okulunun başı olarak iki üç yıl kalmasının yeterli olması mümkün değildir. Ayrıca Thompson ve Dean Amerika'da eğitilecek Türklerden çok fazla şey bekliyor. Dr. Thompson'un Türkiye'deki kütüphanecilik okulunun Amerikan çizgisini izlemesi yolundaki yaklaşımını doğru bulmuyorum. Bana göre Amerikan kütüphanecilik okullarındaki programlar Orta Doğu ülkelerinin kütüphanecilik sorunlarını çözemez. Wilder mektubunun sonunda

“Pişmiş aşı soğuk su katmak istemiyorum, yalnızca gerçekten başarabilir miyiz diye emin olmak istiyorum” diyor.

Hedefe Doğru

Emily Dean 11 Haziran 1953 tarihinde Mr. Iverson'a yazdığı mektupta hem gelişmeleri aktarmakta, hem de eleştirilere cevap vermektedir: “Üniversite-deki kurul toplandı ve kütüphanecilik dalının Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü içinde kurulmasını onayladı.” Gelecekteki kütüphanecilik öğrencileri Arapça ve Avrupa dillerinden birini öğrenecekler, kütüphanecilik konuları ise yan dal olarak görülecektir. İlk iki yıl daha az önemli olan dersler görülüp, işin ağırlıklı kısmı son iki yıla ait olursa Amerikan sistemine daha yaklaşılmış olur. Düzenleme tam istenilen gibi olmasa da daha sonra gözden geçirilebilir. Önemli olan şu anda en gerekli hususların yerine getirilmiş olmasıdır. Lawrence Thompson Türkiye'de çok iyi karşılandı ve önerilerinden bir kısmı yerine getirildi. Milli Eğitim Bakanlığı bütün ülke genelinde çocuk kütüphaneleri kurmaya başladı. Bu yıl iki üç tane ile başlayıp, daha genişletilebilir. Kütüphaneler Müdürlüğü, bu kütüphaneler için çocuk kitapları liste-

si yayımladı ve Dewey’nin basitleştirilmiş bir şemasını içeren Douglass, Teacher-Librarian’s Handbook adlı eserin önemli kısımlarını Türkçeye çevirterek yayınladı.

Yine Thompson’un önerilerine uyularak Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı halk kütüphanelerinde ödünç kitap verilmeye başlanacaktır. İyi bir rastlantı olarak Amerika’ya çalışmaya gidecek kişilerden iki tanesi Bursa’daki kütüphanede görevlidir. Şu anda 200 Amerikan kitabını bu kütüphaneye vermeyi düşünüyoruz.

Dr. Thompson okul kütüphanelerinin önemine değindi ve şimdi Ankara Koleji gerçekten modern bir lise kütüphanesine sahip olmayı planlıyor, binasının inşasına da başladı.

Mr. Wilder’in yeni fikirlerin direnişle karşılaşacağı yönündeki fikirlerine gelince, bu her ülkede kaçınılmazdır. Ancak fikir yeterince iyi ise ve onu destekleyen şahıs önemine yeterince inanıyorsa direniş sonuçta kırılacaktır.

Burada kütüphanecilik okulu açılmaz ise Amerika’da eğitim görmüş kütüphaneci bir üniversite kütüphanesini kurarken hiçbir yardımcı bulamaz. O zaman kendisine yardım etmesi gereken kişileri kendisinin yetiştirmesi gerekir ki, bu da zordur ve Mısır’da olduğu gibi vazgeçebilir. Üniversite kütüphanelerinin başına geçecek olan kişiler kesinlikle Amerika’da eğitilmelidir. Ancak eğitimli yardımcıları her zaman gereksinim duyulur.

Türkiye’de öğretmenlerin çoğu üniversitede veya en azından bir okulda eğitim görmüştür. Bu nedenle kütüphanecilerin de aynı eğitim düzeyinde olmalarını istemek çok sayılmaz. Kütüphanecilik özellikle hanımlar için yeni bir meslek alanı olabilir.

Amerikan sistemi bütün ülkelere uyarlanabilir. Kataloglama, sınıflama, danışma ve ödünç vermenin temelleri her kütüphanedeki her kütüphaneci için gereklidir. Türkler Araplardan hem davranış hem de tepki yönünden farklıdır. Türkler belki yeni fikirleri almakta yavaş davranıyorlar ancak bir fikri benimsedikleri zaman sonuna kadar götürürler. Ayrıca Arap ülkelerinden farklı olarak Türkiye Batı’ya dönük bir ülkedir. İran ve Irak’ı ziyaret ettikten sonra Türkiye’ye geri döndüğümde, bu ülkenin Batılılaşma konusunda diğer Orta Doğu ülkelerine göre ne kadar ileri olduğunu anladım.

Kütüphanelerin organizasyonu Amerika’nın dünyaya en önemli kültürel katkılarından biridir ve bizler dünyaya kütüphanecilik bilimini olduğu kadar teknik yöntemlerimizi de öğretmek durumundayız.”

Emily Dean 25 Haziran 1953’de Mr. Latimer’e Abdülkadir Salgır için bir mektup yazıyor. Salgır Milli Kütüphane’de kataloglama bölümünün başında

bulunan ve İngiltere’de kısa sürelerle kütüphanecilik eğitimi gören bir kişidir ve Amerika’ya kütüphanecilik eğitimi görmek için gidecektir.

Emily Dean 10 Eylül 1953’de Mr. Latimer’e yazdığı mektupta Prof. Gürsoy’un Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı kütüphanelerin başında bulunan Aziz Berker’le konuştuğunu ve Aziz Bey’in halen kütüphanelerde görev yapan kişiler arasından bir seçim yapılarak Amerika’ya kütüphanecilik eğitimi almaya gönderilebileceğini söylediğini anlatır. Ancak bu kişilerin hepsi yeterli İngilizceye sahip olmadığı için Amerika’da 4-5 aylık kurslara devam edeceklerdir. Türk Amerikan Derneği’nde de kurs görebilirler. Aziz Berker bu mektuba aday listesini ilişitir.

Lawrence Thompson 16 Haziran 1954’de Emily Dean’a yazdığı mektupta şöyle diyor:

Önceki gün Washington’da Kongre Kütüphanesi’nde Adnan Ötügen Bey’in işten çıkarıldığını ve hapse atıldığını duydum. Eğer burada biraz gerçek payı varsa kütüphanecilik okulunun kuruluşunu tekrar düşünmek gerekir. Aslında A.L.A. Türkiye’de kütüphanecilik okulunun açılmasına deneme mahiyetinde yaklaşmaktadır.

Dean hemen bunun doğru olmadığını yazıyor ve böylesi bir yanlış duyulumun planlarını bozmaması için gerekli kişilerle görüşüyor.

Argus J. Tressider (Kültür Ateşesi) Dekan Akdes Nimet Kurat’a yazdığı mektupta Ford Vakfı’ndan Mr. Culbertson’un Ankara’ya geleceğini yazıyor, onların da dört beş iyi İngilizce bilen ve kütüphaneciliği benimseyen aday belirlemelerini istiyor.

Mrs. Dean olayların planlara uygun geliştiğinden güven duyarak 18 Haziran 1954’de Ford Vakfı’ndan Mr. Edwin G. Arnold’a yazdığı mektupta D.T.C.F. kütüphanesine Dr. Mustafa Köymen’in atandığını yazıyor. “D.T.C.F.’de kitaplar 15 bölüm kütüphanesinde kapalı raflarda, sınıflandırılmamış, gelişigüzel kataloglanmıştır ve onları kimse kullanmamaktadır. Aslında D.T.C.F. kütüphanesi kütüphanecilik okulu tarafından bir uygulama kütüphanesi olarak kullanılmalıdır. Köymen Çin dilinden doktoralıdır. 8 yıl Süleymaniye Kütüphanesi’nin müdürlüğünü yapmıştır. Kütüphanecilik eğitimi yoktur; ama yeni yöntemlere meraklıdır ve üniversite kütüphanesini Dewey’e göre sınıflamayı istemektedir. Bu nedenle Amerikalı bir kütüphanecilik hocasına her zamankinden çok gereksinim vardır. Üniversite

kütüphanesinin yeniden organizasyonu ile kütüphanecilik okulunun kuruluş hazırlıkları sırasında üniversite kütüphanelerinden de anlayan bir hoca gelirse çok yerinde olacaktır.”

Douglas W. Bryant 20 Ağustos 1954’de Emily Dean’e şunları yazıyor:

Ford Vakfı ile çalışan ve A.L.A’den olan hepimiz Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Okulu’nun açılmasının Orta Doğu’da önemli bir gelişme olduğunu düşünüyoruz. Türkiye’deki kütüphanecilik hizmetleri ve kütüphaneciliğin gelişmesi ile ilgilenen herkesle görüşmek istiyorum. 17 Eylül’de Ankara’da olacağım.

Emily Dean 21-22 Eylül 1954 tarihlerinde Arnavutköy Kız Koleji ve Tarsus Amerikan Koleji’nin müdürlerine mektup yazarak kütüphanecilik bölümünün kurulduğunu ve ilk yıl yalnızca 30 öğrenci alınacağını, mezunlarından ilgilenen olursa Ankara’da kütüphanecilik eğitimi görebileceklerini söyler.

Emily Dean 27 Eylül 1954’de gazeteci Mr. Brown’a gönderdiği yazıda şöyle diyor:

Kütüphanecilik kadın ya da erkek araştırmacı niteliğindeki kişiler için çok cazip bir meslektir. Ankara Üniversitesi’nde kütüphanecilik okulunun açılışı Türk kütüphanelerinde bir kilometre taşı olacaktır. Bu okul Türkiye’de kurulan ilk kütüphanecilik okulu olmasının yanında bütün Doğu Akdeniz bölgesindeki ilk eğitim kurumudur. Roma ve Yeni Delhi arasında bu tür başka okul olmadığından komşu ülkelerden de öğrencilerin geleceği düşünülmektedir. Ford Vakfı’nın desteği ile okulda Amerikan yöntemleri izlenecek ve kütüphaneciliğin bütün dallarında tam bir eğitim verilecektir.

35.000’in üzerinde üyesi bulunan A.L.A. dersleri, hocayı ve araç gereci seçecek ve ayrıca Amerika’ya gidecek Türk öğrencileri sıptayacaktır.

Emily Dean 26 Kasım 1954’de Mr. Robert Culbertson’a yazdığı mektupta okulun 8’i erkek olmak üzere 23 kişi ile uçmaya hazırlandığını söylüyor ve ekliyor: “Gazetelerdeki duyuruların çokluğu öğrencilerin kaydını arttırmayı sağladı.”

Robert B. Downs 1 Mart'ta altı aylık süre için Türkiye'ye geleceğini E. Dean'a bildirir. "Slayt ve mikrofilm makinaları var mı?" diye sormaktadır.

Mss. Dean'ın deyişle, kanatlanan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Enstitüsü 1960 yılına kadar başarılı çalışmalarını sürdürdü. Yukarıda değinildiği gibi üniversite yönetiminin olumlu görüşü ile 1960 yılından başlayarak önce kürsü ve sonra da bölüm statüsü kazanarak kanatlarının arasından yeni eğitim yuvaları çıkardı.

Sonsöz

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünün kuruluşunda Mss. Emily Dean'ın mektuplarından izlediğimiz zorlu serüvenle ilgili son sözü söylemeden önce kütüphanecilik mesleğinin mensupları olarak çok şeyler borçlu olduğumuz Adnan Ötüken'in "Kütüphaneciliğimiz İçin" adlı kitabından şu cümlelere bir göz atmak yararlı olacaktır; "Türkiye'de mevcut kütüphaneleri idare edenler umumiyetle şuradan buradan yetişmiş, tesadüfen kütüphanelerde vazife almış, çoğu yaşlı, eski medreselerde şöyle böyle okumuş, modern kütüphanecilik hakkında hiçbir fikri olmayan insanlardır. Hatta bir kısım kütüphane memurları, başka hiçbir meslekte ve işte muvaffak olamadıkları için kütüphanelere verilmişlerdir. Gençlerin ve bhusus üniversite ve yüksek okullar mezunlarının bu kütüphanelerde vazife almaları mümkün değildir. Çünkü böyle bir meslek tanınmamakta, kütüphaneci: silik, şahsiyetsiz, basit bir memur telakki edilmektedir." Ötüken'in 1946 yılında ülkemizde kütüphaneciliği tanımlayan bu sözleri kütüphanecilik bölümünün kurulması ile üniversite düzeyinde eğitim verilen meslek elemanlarının yarım yüzyılda geldiği noktayı oldukça farklı kılmaktadır.

Bugün bilgi profesyoneli, bilgi yöneticisi, bilgi uzmanı olarak bilinen kütüphanecilerimiz, ülkemizin zengin geçmişinin mirası olan kaynakları en iyi şekilde değerlendirdikleri gibi, bilgi teknolojileri ve ağılar yardımıyla elektronik ve/veya sayısal kaynaklara dayalı bilgiyi de organize edebilmektedirler.

Kütüphane biliminde ve bilgi teknolojisinde kaydedilen tüm gelişmeleri izleyerek, kullanıcıya istediğinden fazlasını vermeye çalışan kütüphanecilerimizi yetiştiren bölümlerimizin kuruluşunda emeği geçen Emily Dean, Adnan Ötüken, Lawrence Thompson, Fehmi Ethem Karatay gibi tüm eğitimcilere saygı ve şükranlarımızı sunuyoruz.

Kaynakça

- Altundağ, Şinasi. (1960). "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Enstitüsü", *Türk Kütüphanelerinin Gelişmesinde Üniversitedeki Kütüphanecilik Öğretiminin Rolü*, Ankara: Güven Basımevi.
- Artukoğlu, Adil. (1962). "Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi", *Kütüphaneciliğin Sesi* 1 (2-3): 5-10.
- Ersoy, Osman.(1956). "Türk Kütüphaneciliği ve Türk bibliyografaları hakkında Amerika'da yapılan neşriyat", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 5 (1-3):280-281.
- Ersoy, Osman and Berin U. Yurdadoğ (1998). "Education for librarianship abroad in selected countries: Turkey", (1963) *Library Trends* 12(2): 205-210. Kütüphaneciliğimizde 40. Yıl içinde (156-162). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Karakaş, Sekine.(1997). "Türk kütüphaneciliğinde Anglo Amerikan etkisi", *Türk Kütüphaneciliği* 11(1) : 8-19.
- Kum, İlhan. (1970). *Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi*. Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Ötügen, Adnan.(1979). *Kütüphaneciliğimiz için... Milli Kütüphane nasıl kuruldu ve Türkiye'de kütüphanecilik öğretiminin tarihçesi*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Thompson, Lawrence S. (1952). *Türkiye'de kütüphaneleri geliştirme programı-A Program for library development in Turkey*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi 625.
- Yıldırım, Üstün. (1968). *Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi*. Ankara, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü (Yayınlanmamış Bitirme Tezi)

Mektuplar (Metindeki sıraya göre)

1. Emily Dean'den L.P. Latimer'e (4 Ağustos 1950)
2. L.P. Latimer'den Emily Dean'e (1 Temmuz 1951)
3. Lois Flanagan'dan Emily Dean'e (5 Temmuz 1951)
4. Lewis Rex Miller'den Amerikan Sefaretine (4 Nisan 1952)
5. Emily Dean'den L.P. Latimer'e (2 Aralık 1952)
6. Emily Dean'den L.P. Latimer'e (5 Aralık 1952)
7. Emily Dean'den L.P. Latimer'e (17 Nisan 1953)

8. Emily Dean'den Kenneti R. Iverson'a (23 Nisan 1953)
  9. Emily Dean'den Kenneti R. Iverson'a (8 Mayıs 1953)
  10. Emily Dean'den Prof.Muzaffer Şenyürek'e (11 Mayıs 1953)
  11. David Wilder'dan Kenneti R. Iverson'a (11 Mayıs 1953)
  12. Emily Dean'den Kenneti R.Iverson'a (11 Haziran 1953)
  13. Emily Dean'den L.P. Latimer'e (25 Haziran 1953)
  14. Emily Dean'den L.P. Latimer'e (10 Eylül 1953)
  15. Lawrence Thompson'dan Emily Dean'e (16 Haziran 1954)
  16. Emily Dean'den Edwin G. Arnold'a (18 Haziran 1954)
  17. Dowplas W. Bryant'tan Emily Dean'e (20 Ağustos 1954)
  18. Emily Dean'den Arnavutköy Kız Koleji Müdürüne (21 Eylül 1954)
  19. Emily Dean'den Tarsus Amerikan Koleji Müdürüne (22 Eylül 1954)
  20. Emily Dean'den Mr. Brozuk'a (27 Eylül 1954)
  21. Emily Dean'den Robert Culbertson'a (26 Kasım 1954)
- New York Times gazetesi "Turkish Library School", 19 Eylül 1951